

Konrad Adenauer a německá otázka

Adenauer und die Deutsche Frage. Vyd. Josef Foscemoth, Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen 1990, 304 stran, ISBN 3-525-01343-4.

Publikace o Konradu Adenauerovi a o jeho úloze při utváření poválečné SRN ve vztahu k *německé otázce* je pro všechny, kdo se o tuto problematiku zajímají, přínosná a zajímavá. Charakterizuje vnitropolitický systém Spolkové republiky Německo od doby jejího vzniku, konkrétní realizaci parlamentní demokracie, tržního hospodářství a společenského pluralismu. Dokumentuje, jak úspěšně bylo v SRN završeno úsilí Konrada Adenauera zapojit německý stát do západního společenství. Přitom se nosným pilířem zahraniční politiky SRN stala západní orientace.

Vztahy k tehdejší Německé demokratické republice byly poznamenány studenou válkou, naděje na znovusjednocení Německa zůstávala po dlouhá léta jen velmi malá. Bylo jasné, že nejprve bude nutné překonat konflikt mezi Západem a Východem a získat důvěru a souhlas sousedních evropských států.

Německá otázka byla definována jako otázka státní existence Německa a jeho postavení v Evropě. Představovala nejen zahraničněpolitický, ale i vnitropolitický problém. Ukázalo se, že začlenění SRN do západního společenství pomohlo k rychlejšímu odstraňování strachu z Německa a k rozvoji jeho vlastního politického a hospodářského života. Konrad Adenauer pochopil tyto souvislosti velmi brzy, a proto se stal ideálním partnerem západních spojenců. Za svůj cíl si vytyčil suverenitu a prosperitu Spolkové republiky Německo.

Josef Foscemoth ve svém příspěvku podrobně vysvětluje, jakým způsobem byl uvedený cíl zahraničněpoliticky vázán na pevné připojení SRN k Západu. „*V zásadě měl Adenauer jasno v tom, že chce trvalé spojení svého nového státu se Západem. Jak k tomu má dojít, o tom musel vždy v daném okamžiku pragmaticky rozhodnout.*“¹ V této souvislosti je třeba podotknout, že Konrad Adenauer byl politickým pragmatikem, dovedl rychle prohlédnout nové politické konstelace a využít je ke svému prospěchu.

Christoph Klessmann analyzuje Adenauerovu *německou a východní politiku* v letech 1955–1963. Pokouší se ujasnit historické posuzování jeho zahraniční politiky, cílů, podle nichž se orientovala právě Adenauerova německá a východní politika, jak dalece byla pružná či strnulá vůči Sovětskému svazu a východoevropským zemím, zejména vůči Polsku. V poslední době se objevují snahy modifikovat obraz Konrada Adenauera v zahraniční politice nejen jako strnulého zastávce studené války. K vytváření tohoto nového obrazu napomáhají tři pojmy: „*rakouské řešení pro NDR*“, Globkeho plán z roku 1959 a „*nabídka hradního míru*“.²

Kritiku Adenauerovy zahraniční politiky od jeho současníků s různým politickým zaměřením najdeme v příspěvku Klause Erdmengerera (*Adenauer, německá otázka a sociálnědemokratická opozice*), Hanse-Ericha Volkmanna (*Adenauer a oponenti německé politiky v CDU a CSU*), Diethera Kocha (*Heinemannova kritika Adenauerovy německé politiky*) a Paula Noacka (*Paul Sethe – publicistická opozice proti Adenauerovi*).

Je třeba si uvědomit, že Adenauerova velikost spočívala v tom, že jako první pochopil, že v jeho době neexistovala šance svobodného znovusjednocení Německa ani jeho následné neutrality. K západní integraci SRN neměl Adenauer žádnou alternativu, dokonce ani za cenu ztráty možnosti obnovit jednotný německý národní stát. Od této integrace si sliboval získání suverenity SRN, relativně brzké překonání důsledků druhé světové války a porážky a nakonec snad i perspektivu znovusjednocení Německa v podmínkách míru a svobody.

Adenauerovu zahraniční politiku, respektive německou politiku, ve vztahu ke konfliktnímu poměru SRN k Moskvě a k ostatním komunistickým státům se zabývají příspěvky

Hansjakoba Stehleho (*Adenauer, Polsko a německá otázka*), Gottfrieda Niedharta a Normena Altmanna (*Mezi posouzením a odsouzením: Sovětský svaz z pohledu Konrada Adenauera*). „Adenauerův pohled na mezinárodní politiku byl rozhodujícím způsobem utvářen mocenským úpadkem evropských národních států a vzestupem USA a SSSR na pozice nových světových mocností.“¹

Jaký význam přisuzovaly Adenauerovi Spojené státy a Velká Británie? Na tuto otázku hledá odpověď Hans-Jürgen Schröder (*Kancléř spojenců? Význam USA pro Adenauerovu zahraniční politiku*). Přitom uvádí: „Na základě Adenauerových zahraničněpolitických principů bylo samozřejmé, že spolková vláda usilovala o rozvoj německo-amerických vztahů... Důležité podněty pro intenzifikaci americké politiky nepochybně přinášela ekonomická sféra.“²

Na ztotožnění pojmu „národ“ se Spolkovou republikou Německo u Konrada Adenauera upozorňuje ve svém příspěvku Karl-Ludwig Sommer (*Znovuvyzbrojení či znovusjednocení? Adenauer a diskuze kolem EHS ve Spolkové radě*). Tento autor říká: „Na vrcholu konfrontace Východ–Západ měly stabilizující účinek pro SRN obavy z neutrality Německa a rapalské trauma. Význam SRN pro americkou zahraniční politiku vzrostl.“³

Dietrich Thränhardt podrobně seznamuje čtenáře s *vnitropolitickým vývojem* v SRN. Ukazuje, jakým způsobem Spolkovou republiku Německo vnitřně posílily volby. Např. v roce 1953 v souvislosti s volbami výrazně stoupla popularita Konrada Adenauera. Až do konce padesátých let jej většina západoněmeckého obyvatelstva považovala za nejschopnějšího německého politika. „Ve volebních bojích roku 1953 a 1957... se výrazně uplatňovala zahraničněpolitická témata. V roce 1953 byla v popředí otázka vztahu západní orientace a znovusjednocení Německa. Pro vládní koalici v SRN se stala prioritou evropská integrace a vytvoření semknuté fronty proti eventuální sovětské agresi... Při znovusjednocení by musela být zachována vazba na Západ a musel by být svobodně zvolen celoněmecký parlament.“⁴

Wilfried Loth si položil otázku, jaké místo zaujímá Konrad Adenauer v *německých dějinách*. Hodnotí osobnost i politické působení tohoto spolkového kancléře, především to, jak přispěl k vytvoření rovnoprávného a vlivného německého státu, společensky, ideologicky a bezpečnostněpoliticky zakotveného na Západě. Přitom se mu podařilo dobře vystihnout základní charakteristiku této osobnosti: „Konrad Adenauer byl z německých politiků nejvhodnější k tomu, aby integroval SRN na Západ... Vždy se distancoval od bismarkovské říše, měl cit pro bezpečnostní problémy a realistické vidění politických skutečností.“⁵

Publikace Adenauer und die Deutsche Frage je doplněna britským dokumentem z roku 1955 Adenauer a jednota Německa a bibliografií k danému tématu.

Ivona Řezanková

¹ Adenauer und die Deutsche Frage. Vyd. Josef Foschpoth, Vandenhoeck und Ruprecht, Göttingen 1990, s. 35.

² Viz tamtéž, s. 65.

³ Tamtéž, s. 99.

⁴ Tamtéž, s. 132.

⁵ Tamtéž, s. 140.

⁶ Tamtéž, s. 252.

⁷ Tamtéž, s. 273–274.